

Το παιχνίδι της βιογραφίας της Ασωτης Σώτης

Από τους Δίλυ Εξαρχοπούλου, Σταύρο Σταυρόπουλο

Σώτη Τριανταφύλλου
Ο χρόνος πάλι
 εκδ. Πατάκη, σ. 382, 19,90 €

Η επιτυχημένη σειρά των εκδόσεων Πατάκη «Η κουζίνα του συγγραφέα», που διευθύνεται από τον Μισέλ Φάις, ποτίζει στην αφηγηματική δεινότητα των φιλοξενούμενων συγγραφέων για να διατηρήσει αδιάπτωτο το ενδιαφέρον των αναγνωστών. Ο καθένας, ανάλογα με την ιδιοφυΐα και δημιουργική σκέψη του, ενδεχομένως εκλαμβάνει την «παραγγελία» λίγο διαφορετικά. Στο παρόν βιβλίο η Σώτη Τριανταφύλλου, δημοφιλής συγγραφέας με αναντίστοιχες διαφορετικών ηλικιακών και μορφωτικών επιπέδων, δημιουργεί ευπώλητην αλλά και καλών βιβλίων (μυθοπλασίας και μη), με απλή, αλλά όχι απλοϊκή γραφή επιτυγχάνει να διατηρήσει σταθερό το ενδιαφέρον μας από την πρώτη ως την τελευταία σελίδα.

Οι αρχικές σελίδες περιλαμβάνουν ένα εφηβικό τύπο εξοπισμού κατά της οικογένειας (κυρίως) και της ορθόδοξης Αριστεράς (κυρίως) που ίσως οσκαίρει κάποιους από τους αναγνώστες που ανήκουν σε κάποια από τις δύο κατηγορίες ή και στις δύο μαζί. Ο Σωτός η Σώτη (αναφέρεται συνήθως με το μικρό, όπως ο Νίνιος, με τον οποίο παρεμπιπτόντως συνεργάζεται αυτόν τον χειμώνα) δεν μπορεί ποτέ να κατηγορηθεί για την ευκολία του άσπρου-μαύρου. Μπορεί ως παιδί, κάποιος στα συνήθη ως εφηβός, να βιώνει τραυματικά τη σύμπτωση του πατέρα με την ορθόδοξη Αριστερά, αλλά παράλληλα ή ίσα, μέσα από αυτή την ένταξη, ανακαλύπτει πολύ γρήγορα, εξ απαλών ονύχων, ότι η χώρα έχει μια μερίδα καταδικασμένων πολιτών στην περιπτώσει καταγωγής της από οικογένεια της άλλης πλευράς, θα έκανε πολλά χρόνια για να το ανακαλύψει. Αυτό το «εφδόβιο» καθώς και η βιβλιοθήκη του πατέρα (που τη διευκολύνει να έχει διαθέσιμους τους κλασικούς πριν από το Πανεπιστήμιο) και η ατομική της επανόρθωση μέσω της ανακάλυψης του ροκ τη βοηθούν να προσδιορίσει το δικό της πλέον στίγμα.

Στα μυθοπλαστικά βιβλία της συγγραφέως Τριανταφύλλου, ειδικά βέλεια σε όσα δεν έχουν ιστορικό σκεπτικό, το ροκ αποθεύεται μέσα από τις αναφορές σε τραγούδια ή τις κατάλληλες υποσημειώσεις. Ο η αναγνώστης/στρια γνωρίζει αυτή την πλευρά της συγγραφέως, αλλά στο «Ο χρόνος πάλι» ανακαλύπτει (ή έστω νομίζει ότι ανακαλύπτει) και μια Τριανταφύλλου που υποψιάζεται ότι υπάρχει, αλλά δεν είναι οιονούσος η: την αναγνωστρία ποιήτρια, την ευρηματική στον λογοτεχνικό τομέα εν γένει, σε έργα κλασικά αλλά και νεότερα, την αρκετά καταξιωμένη πλέον ώστε να τολμά π.χ. να επικρίνει τον Καραγάτση ως προχειρογράφο.

Και όμως. Η ευρύτητα της θεματολογίας της προσιδίεται ιδιαίτερα με αυτή του προαναφερθέντος συγγραφέα, μια και είναι αναλόγως κομποπολίτισσα, πολιτικοποιημένη και επαγγελματίας. Με ιδιαίτερη ευκολία, αντίστοιχη της εποχής του καθεστώτος, «απεικονίζονται» και οι δύο σε άλλες χώρες και ηπειρούς όπου τοποθετούν με ευκολία τους ήρωες των βιβλίων τους.

Τα προσωπικά στοιχεία που δημοσιοποιούνται είναι αρκετά γνωστά από συνεντεύξεις της συγγραφέως καθώς και τα θέματα που αφορούν τη δημοσία σφαίρα από την αρθρογραφία της. Εννοείται ότι η Τριανταφύλλου δεν μας αποκαλύπτει ιδιαίτερα προσωπικές στιγμές ή πράξεις, αν και μας δίνει μια σαφή εικόνα για τις αμερικανικές ημέρες αλλά και τα έργα της.

Η αγάπη της για τη λογοτεχνία είναι, στην περίπτωση της, οφθαλμική με τη συγγραφική της ιδιότητα. Φανταστείτε ότι κάποια στιγμή την απασχολήσει τόσο πολύ η μετάφραση στα ελληνικά κάποιων έργων αγαπημένων γερμανών συγγραφέων που μπήκε στον κόπο να μάθει γερμανικά για να τους μεταφράσει! Αυτή η πράξη ωστόσο δηλώνει πολύ περισσότερα για ένα άτομο που ανείχεται την έννοια της πατρίδας, δηλώνει διγλωσσο (αυτές οι πληροφορίες δεν «μεταφράζονται» σωστά από τους «υπερπατριώτες» πρόφατης κοπής και τους αιώνια ανεγκέφαλους) και μάλιστα, ενόστε, αισθάνεται την ανάγκη να απολογηθεί που περνάει εξιμήνες τον χρόνο στην Ελλάδα.

Κάποιες σελίδες μπορεί να θεωρηθούν υπερφίλαλες, άλλες εκστατικές αφού ο/η αναγνώστης/στρια συμπαρασύρεται από τον ενθουσιασμό της συγγραφέως μπροστά στην ανακάλυψη ενός ακόμη ανοιχτού ορίζοντα, ενός νέου μουσικού σχήματος, μιας καινούριας λογοτεχνικής φωνής κ.ο.κ. Ορισμένες φορές δημιουργείται η εντύπωση της μη ταύτισης της persona Σώτη με τη συγγραφέα Σώτη ή τον άνθρωπο Σώτη, αλλά όσοι αναγνωρίζουν την πολλαπλότητα του ατομικού εγώ, οιονούρα δεν θα αποθαρρυνθούν. Εξάλλου η συγγραφέας αναφέρει, θυμίζοντας την κινηματογραφική δέση και γνώστρια της της τέχνης πλευράς της: «Η «Περσίδα» που φαίνεται πως τα λέει όλα για το παιχνίδι της βιογραφίας...». Η διανοούμενη Σώτη επικεφαλαιώνει: «Η διαλεκτική δήμου/θύματος, η επικοινωνία και η σιωπή—ως τρομακτικά αβύσση επικοινωνία—ορίζουν το παιχνίδι της (αυτο)βιογραφίας: καθώς οι άνθρωποι αφηγούνται τη ζωή τους,

αναζητούν ενόχους (Ποιος φταίει, κάποιος πρέπει να τιμωρηθεί), αναζητούν χαμένες αναμνήσεις και λέξεις για να τις περιγράψουν». Εξάλλου σε μεγάλο μέρος του αναγνωστικού κοινού είναι γνωστή η επιτυχημένη ενασχόληση της με αρκετά διαφορετικά πεδία και προς επίρρωσιν δηλώνει: «Λάτρη των βιβλίων, ροκ, ερωτευμένη με τις μεγάλες πόλεις (Παρισιάκι!) και τα αυτοκίνητα».

Η γραφή της θυμίζει έντονα κάποια από τα βιβλία της και στο πρώτο τέταρτο του βιβλίου οι αποφευγματοεικές τελευταίες προτάσεις των σύντομων κεφαλαίων μοιάζουν να δημιουργούν μια εικόνα της δυνατότητας να διαδραματίζεται η γραφή, ενδιαιτά κάποια διηγηματικά της απροσκόπως, οφθαλμική με τη συγγραφική της ιδιότητα. Κατ' αυτή την έννοια βέλεια κάποια από τα διηγηματικά ίσως θα μπορούσαν να αποτελέσουν τα ίδια ένα θέμα δημιουργικής γραφής. Τα χιουμοριστικά διηγήματα, όπως το «Μικρό», αποκαλύπτουν τη φιλοπαίγμονα διάθεση της, εξέλλου η γραφή συχνά δίνει την αίσθηση παιχνιδιού. Πιθανώς και η σύνθεσή του παρόντος αυτοβιογραφικού αφηγήματος, το οποίο χωρίζεται σε πολλά μικρά κομμάτια/κεφάλαια, καλύπτοντας διαφορετικές πτυχές της αυτοβιογραφούμενης, και καταλήγει σε ένα ενδιαφέρον κολάζ/παστίλι που χαρακτηρίζεται από το ακύμαντο ενδιαφέρον για μεγαλοουπείες (π.χ. Λονδίνο), περιοχές (π.χ. Ντιτρόιτ), τους φιλοσόφους (π.χ. Χέγκελ), τους ποιητές (π.χ. Πάμπλο Νερούδα), την «δικαική βράδια» κ.ο.κ., να είναι ένα ακόμα παιχνίδι και ένα προσωπικό στοιχείο. Εξάλλου και μέσω του μόνου από τον αγαπημένο της Μας Φρις η συγγραφέας έχει φροντίσει να μας προϊδοποιήσει: «Κάθε άνθρωπος εφευρίσκει μια ιστορία που... πιστεύει πως είναι η ζωή του».

Επιπλέον η συγγραφέας δείχνει να αντιλαμβάνεται την ηλικία της και, αν και δύσκολα θα αποδεχόταν το: «το old to rock & roll too young to die»/ «πολύ μεγάλη για να ροκάρεις/πολύ νέος για να πεθάνεις», ομολογεί: «Και παρότι οι δυνατότητες όλο και λιγοστεύουν, έχω αχόρταγη περιέργεια για το τι θα ακολουθήσει». Αυτό του τύπου τα σχόλια δίνουν την εντύπωση της απόλυτης ελικρινεινίας, ακόμη και αν πρόκειται περί ελικρινούς κατασκευής. Η αμεσότητα, από τα κύρια προτερήματα της συγγραφέως, εμφανίζεται και όταν

«παίζει» (υπενθύμιση: η γραφή είναι ούτως ή άλλως ένα παιχνίδι) το top 10 (τα δέκα καλύτερα), συγκροτώντας λίστες με τα δέκα πιο αγαπημένα της βιβλία ή cd κ.λπ. Υπάρχουν ωστόσο και κάποιες, λίγες, στιγμές που επιλέγει να φωτίσει τον πιο ευάλωτο εαυτό της, όπως ο θάνατος φίλων, η νοσηλεία σε νοσοκομείο του Ντάρ-εζ-Σαλάμ ή ακόμα και η αγάπη/ανάγκη/ταύτιση με το μυστιστήριο «Οικείες απιστίες» του Χάνιφ Κιουρείσι.

Χορταστική σε μέγεθος, αναγνωστικά κυμαινόμενη από ενδιαφέρουσα ως απολαυστική, η κουζίνα της Σώτης περιέχει πολλά καρυκεύματα και απευθύνεται τόσο στον αναγνώστη που είναι επιρρεπής στις εξωτικές κουζίνες όσο και ο' αυτόν που θα ήθελε να τις δοκιμάσει.

Στα δεκαέξι της είχε το σωστό όνειρο: ροκ συναυλίες και μαριχουάνα. Μετά μεγάλωσε, ταξίδεψε, ερωτεύτηκε, οιογρεύτηκε για την Οκτωβριανή Επανάσταση, απογοητεύτηκε από την Αριστερά. Άλλωστε δεν ήταν «Αριστερή». Ήταν κουρασμένη. Από βιβλία, βινίλια, φιλιά. Αυτά της αρκούσαν. Αυτά δίδαγε. Όταν ο άνθρωπος βλέπει με τα δικά του μάτια, τον χαρακτηρίζει «αιρετικό». Μετά, ήρθε η λογοτεχνία. Το βιβλίο αυτό είναι το ξανακοίταγμα της ζωής της, μια υποχρεωτική πορεία προς τα πίσω, η όπισθεν με σταμαμένα φανάρια, ο χρόνος ξανά, πάλι, φθαρμένος, ξεπλυμένος, αλλά ακόμη ζωντανός: είμαστε ζωντανό γιατί έχουμε προφανώς καταλάβει ότι δεν μπορούμε να ανήκουμε πουθενά αλλού, εκτός απ' τον εαυτό μας. Δεν είναι όμως μόνον αυτό. Είναι και ένας πανδέκτης πληροφοριών, ένα άβραιομα στάση, ένα μπαούλο γεμάτο ευφυή σχόλια.

Η ζωή που αφηγείται —η δική της ζωή— έχει όλα τα χαρακτηριστικά του λογοτεχνικού ήρωα. Αν ζεις λογοτεχνικά, η μεταφορά της ζωής σου στο χαρτί είναι μια σχεδόν απλή υπόθεση. Η Σώτη έχει κάτι: Όταν όλες οι γυναίκες μετά τα σαράντα τους μοιάζουν με μάνες, εκείνη μοιάζει με τον εαυτό της. «Ο αδελφός μου έγινε ένας άνθρωπος που συστήματα: ένας κοινοφιλικός-εγώ έγινε εγώ».

Δείχνει ανά πάσα στιγμή έτοιμη να στήσει ένα πάρτι-έναν ερωτικό καβγά από rock'n'roll. Ένας άλλος λόγος είναι γιατί ό, τι κάνει, το κάνει καλά. Λίγοι μπορούν να τα ανεχτούν αυτά—ιδίως το τελευταίο. Η πράξη του νέου αυτοβιογραφικού βιβλίου της, με τον ευρηματικό τίτλο «Ο χρόνος πάλι», είναι υποδειγματική. Όταν αγαπάς πολύ τη λογοτεχνία έχεις αρκετές πιθανότητες να γράφεις καλή λογοτεχνία. Η Σώτη την αγαπάει—πολύ. Και θεωρώ ότι «Ο χρόνος πάλι», πέρα από συναρπαστική εξιστόρηση μιας ζωής ή εξιστόρηση μιας συναρπαστικής ζωής, πέρα από ένα αυτοσχέδιο κολάζ διασταυρούμενων αφηγήσεων, τοποθετήσεων, αμφισβητήσεων, αντιρρήσεων, εξηγήσεων ή ό, τι άλλο, είναι καλή λογοτεχνία. Γιατί έχει αναφορές. Έχει στυλ. Αισθητική. Θάρρος. Και κυρίως: Γνώριζε πως τη Σώτη Τριανταφύλλου τη διαβάζουν αυτοί που δεν θα έπρεπε να τη διαβάζουν. Και αυτοί που την αποδοκιμάζουν, δεν την έχουν διαβάσει. Είναι μια άδωος κίνηση της ιστορίας αυτή, μια μεγάλη παρεξήγηση. Κάτω από τη σκληρή πόζα της χειραφετήσης της κατοικεί μια παιδούλα: Η φωτογραφία του εξωφύλλου είναι χαρακτηριστική. Γεννήθηκε τη χρονιά που ο Τζέρι Λι Λιούις ηχογράφησε το Great balls of fire, όταν ο πατέρας μου αγαπούσε τη μητέρα μου. Έναν χρόνο αργότερα κυκλοφόρησε το Rock around the clock-ο Τζακ Μπέρνι έμπαυε κι επίσημα στη ζωή της καθώς γινόταν ενός έτους.

«Αυτό το βιβλίο απειλεί να με στραγγαλίσει σαν γυμνάσιο χταπόδι: πόσες σελίδες ακόμα θα μπορούσα να γράψω για τα βιβλία... Πόσα παρέκλιμα, πόσα έσθραβα—δεν ξέρω τι είναι αρκετό, τι είναι περισσότερο από αρκετό... Υπάρχουν μέρες που γράφω σαν να επισκέπτομαι έναν άρρωστο φίλο—εύχομαι το βιβλίο να γίνει καλύτερο—να αναρρώσει. Το δικό μου εδώ: η μοναδική διαφορά ανάμεσα στην κωμαλία και στην τραγωδία είναι το πόσο αποφασίζεις να βάλεις την τελεία».

Σ.Σ.

(Ασωτη Σώτη)

Τη Σώτη δεν τη συμπαθούν πολλοί γιατί είναι άσπρη. Δεν είναι κομμουνίστρια, δεν πιστεύει στον Θεό, στην οικογένεια, στη μητρότητα, στα εθνικά σύμβολα. Πιστεύει στον Ελβις, στον Βαν Μόρις και στους Ρόλινγκ Στόουνς. Καλά κάνει. Πιστεύει ακόμα: σε ξέλλα βιβλία, δίσκους βινίλιου, απομακρυσμένα ταξίδια, τροπικά κολοκάκια, μπανωμένα μπλουτζίν ή ό, τι άλλο περικλείει το εφηβικό όνειρο: sex drugs and rock'n'roll. Ένας άλλος λόγος είναι γιατί ό, τι κάνει, το κάνει καλά. Λίγοι μπορούν να τα ανεχτούν αυτά—ιδίως το τελευταίο. Η πράξη του νέου αυτοβιογραφικού βιβλίου της, με τον ευρηματικό τίτλο «Ο χρόνος πάλι», είναι υποδειγματική. Όταν αγαπάς πολύ τη λογοτεχνία έχεις αρκετές πιθανότητες να γράφεις καλή λογοτεχνία. Η Σώτη την αγαπάει—πολύ. Και θεωρώ ότι «Ο χρόνος πάλι», πέρα από συναρπαστική εξιστόρηση μιας ζωής ή εξιστόρηση μιας συναρπαστικής ζωής, πέρα από ένα αυτοσχέδιο κολάζ διασταυρούμενων αφηγήσεων, τοποθετήσεων, αμφισβητήσεων, αντιρρήσεων, εξηγήσεων ή ό, τι άλλο, είναι καλή λογοτεχνία. Γιατί έχει αναφορές. Έχει στυλ. Αισθητική. Θάρρος. Και κυρίως: Γνώριζε πως τη Σώτη Τριανταφύλλου τη διαβάζουν αυτοί που δεν θα έπρεπε να τη διαβάζουν. Και αυτοί που την αποδοκιμάζουν, δεν την έχουν διαβάσει. Είναι μια άδωος κίνηση της ιστορίας αυτή, μια μεγάλη παρεξήγηση. Κάτω από τη σκληρή πόζα της χειραφετήσης της κατοικεί μια παιδούλα: Η φωτογραφία του εξωφύλλου είναι χαρακτηριστική. Γεννήθηκε τη χρονιά που ο Τζέρι Λι Λιούις ηχογράφησε το Great balls of fire, όταν ο πατέρας μου αγαπούσε τη μητέρα μου. Έναν χρόνο αργότερα κυκλοφόρησε το Rock around the clock-ο Τζακ Μπέρνι έμπαυε κι επίσημα στη ζωή της καθώς γινόταν ενός έτους.